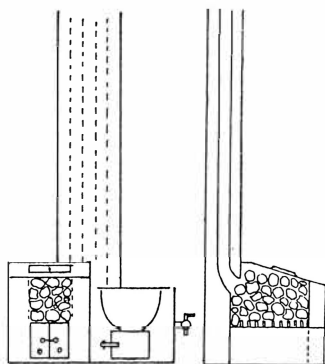
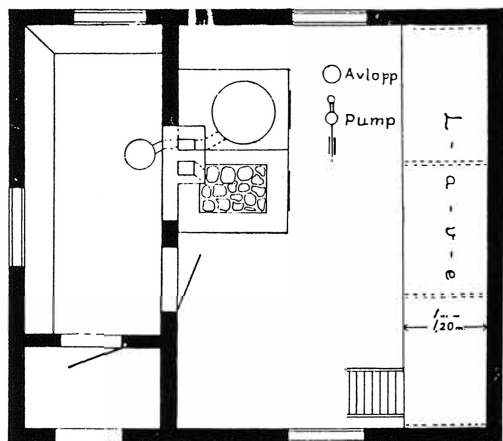
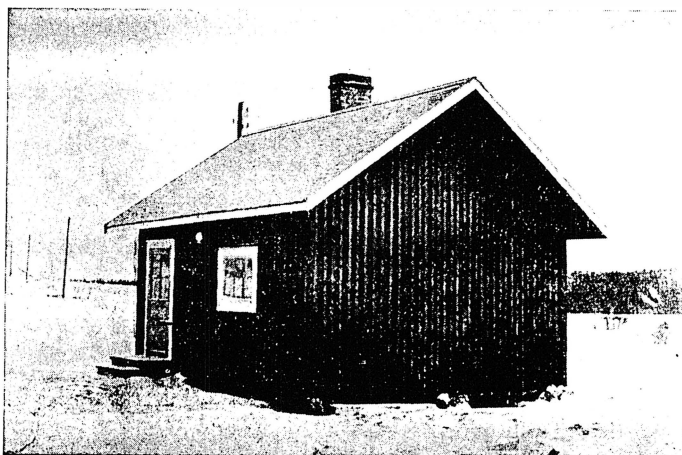

Bastun i Solrejs

Vem som var den egentlige idékläckaren till att bygga en bastu i Solrejs i södra Häradsarvet är inte gott att veta. Alldeles säkert är att det var de besvärliga villkoren, särskilt vintertid, som ledde till att ett dussintal familjer tillsammans i början av 1930-talet tog det drastiska beslutet att uppföra en bastu. De flesta av Solleröns manliga befolkning var då skogsarbetare och låg borta från ön i regel flera veckor åt gången. Man sov i de kläder man burit under arbetsdagen och det var egentligen bara händerna och ansiktet som kom i beröring med vatten vid tvagning. Detta i regel de söndagar man stannade kvar i skogskojan. Hade någon satt på sig pyjamas vid sängdags, hade detta säkert gett upphov till en massa inte alltför milda kommentarer över sådana herrskapsfasoner.

I tidningen Såningsmannen som då var ganska spridd, gjorde en kyrkoherde Georg Bergfors i Gideå reklam för den s.k. finnbastun. Han skrev om Tornedalen, där man av gammalt haft en bastu i varje gård. Han var bekymrad över att bastubadandet var på tillbakagång och trodde att det var den s.k. kulturen som lockade från det folkligt naturliga. Bio och jazz gjorde att man inte längre hade tid med bastubadandet på lördagskvällarna. Kyrkoherden insåg faran av att en för mänskligheten god sak höll på att försvinna och reagerade med tidningsartiklar för att få intresset för bastun att öka.

Badstu-ugn o. vattenvärmare.

Handwritten signature and date: 1922.

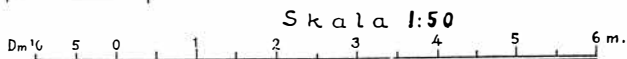

Foto och ritning över bastu av Gideåtyp som kyrkoherden Georg Bergfors skickade till bastuföreningen i Solrejs och som de utgick ifrån när bastun byggdes.

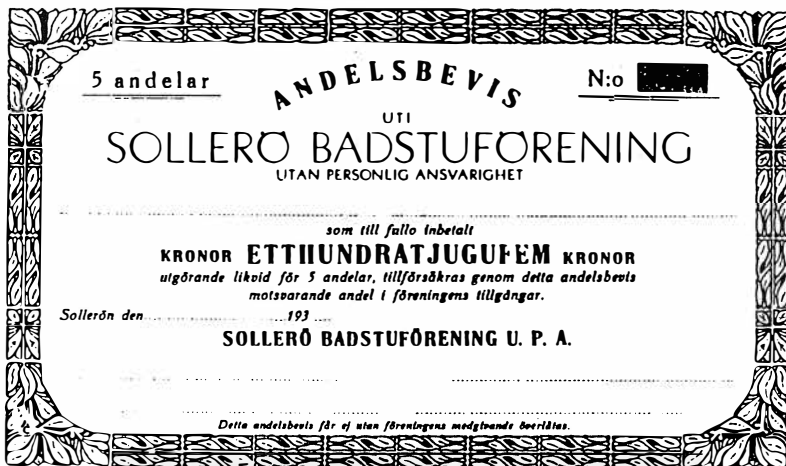
Bastubyggarna i Solrejs tog kontakt med kyrkoherde Bergfors och denne översände ett särtryck med ritningar och råd vid uppförande av bastu. Han var också behjälplig med anvisningar om vilka myndigheter som man skulle vända sig till och hur man då bäst formulerade en ansökan för ekonomiska bidrag.

Detta första sammanträde hos Mats Jannes Nilsson i Solrejs samlade ett antal intresserade som tog beslutet om bastun. Det var förutom Jannes även Mats Albert Larsson, Anders Bälter, Buslars Olof Persson, Per Hallin, Ernst Sjödén, Mats Anders Nilsson och Jon Markus, samtliga boende kring byklasen. Dessutom fanns där Johan Svensson och Svarv Anders Jönsson från Haraldsarvet samt Håll Karl Olsson, Ryss Karl Olsson och Albert Håll från Bråmåbo. Protokoll från detta första sammanträde är daterat 8 nov. 1931. Protokollförare var Mats Jannes, och Johan Svensson gavs i uppdrag att hos Kungl. Patriotiska Sällskapet ansöka om ett bidrag på 500:- för bastubyggandet. Per Hallin valdes till ordförande och i styrelsen fanns vidare Johan Svensson och Mats Albert Larsson. Mats Anders blev kassör trots att han endast stod som suppleant.

Till badmästare och föreståndare utsågs Anders Bälter. Han var i många avseenden en märklig man. Det finns ingen som gjort så mycket för äppelodlingen på Sollerön som han. Bl.a. stod han bakom spridningen av de s.k. "Soldpäronen". Både sommar och vinter var det en fröjd att titta på Bälter Anders gård. På sommaren var det de vackra blomsterarrangemangen och på vintern den konstfullt uppskottade gårdsplanen och vägen ner till huset. Varenda snöbit verkade finnas på sin rätta plats. Bälter Anders talade gärna om sin teori att man kunde utläsa människornas karaktär med ledning av gårdarnas utseende och skötsel. Han var en mycket kvalificerad person som utsetts till föreståndare för bastun. Hans arvode bestämdes till 25 % av badavgifterna som satts till 50 öre för vuxna och 25 öre för barn.

Först i oktober 1932 antogs stadgar för Sollerö Badstuförening. Enligt § 1 avsåg föreningen att "bereda medlemmarna och deras familjer möjlighet till bad samt mot viss avgift även upplåta bastun för allmänheten minst en gång i veckan..." Medlemmarna fick teckna andelar á 25:- och andelsbevisen fick inte överlåtas utan föreningens samtycke. Dock kunde de ärvas. En teckningslista för byggnationen fanns och där framgår bl.a. att Bälter Anders skänkte ett lass grus och 20 dagsverken, Ryss Karl skänkte 2,1 kubikfot plank och 10 dagsverken medan Buslars Olof skänkte fönster och dörrar.

Protokollsboken visar en hel del intressanta detaljer från föreningens verksamhet. 1938 fick Bälter Anders påökt till 40% av badavgifterna. Samma år togs frågan om tillbyggnad upp och en ansökan om anslag sändes åter till Kungl. Patriotiska Sällskapet. Ansökan handlades som ärende i

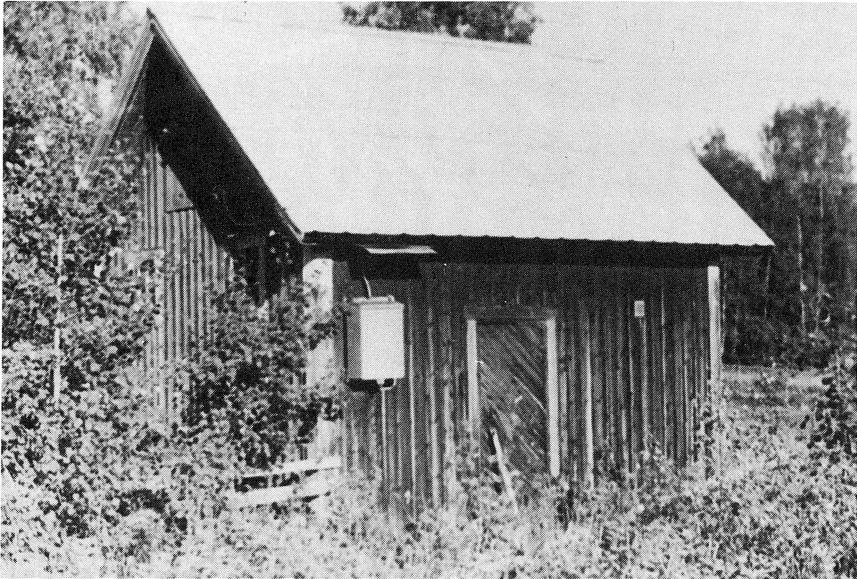
Exempel på andelsbevis på fem andelar "uti Sollerö Badstuförening" som medlemmarna fick teckna. Wasatryckeriet i Mora tillhandahöll andelsbevisen

Kungl. Pensionsstyrelsen och byråkratin började mala sina kvarnar. Svenska Föreningen för Folkbad yttrade sig genom tekniska konsulten Gösta Bergwall och denne fann, att tillbyggnaden var otillräcklig, att valet av byggnadssätt ej ansågs lämpligt, att uppgifter om ledningsinstallation saknades och att ekonomisk kalkyl inte fanns. Badanläggningen ansågs inte uppfylla minimikraven och ansökan avslogs. Det krävdes även kommunal garanti. Sådan garanti ansågs utsiktslös att få. Trots kompletterande skrivelse från Johan Svensson "fann Pensionsstyrelsen icke skäl bifalla ansökningen" och detta besked sändes i resolution till Sollerö Badstuförening i oktober 1939.

Badanläggningen var av liten omfattning och bristfälligheter fanns. Sol Artur minns, att när Buslars Olof badade fick han värma extra varmt vatten och hålla i en strilkanna. Han klättrade sedan upp på en lave och duschade Olof med det heta vattnet i strilkannan.

Under år 1940 förändrades verksamheten så till vida, att det gavs möjlighet att tvätta kläder i bastun med "hållande av egen ved". Samma år inköptes en tvättmaskin av fabrikat Spee Zuen för 480:-. Den blev betydligt dyrare än beräknat och föreningen godkände efterhand en räkning på 740:- för maskinen. Per Hallin blev föreståndare för tvättmaskinen. Icke medlemmar fick betala 1,75 pr kilowattimme. Mats Albert Larsson övertog tvättmaskinskötseln år 1947 och samma år inköptes en Alfa Laval för 960:-. Den gamla maskinen såldes på anbud till Erik Svensson för 100:-.

Bastun utnyttjades under trettioalet av skolstyrelsen, och skolbarnen badade särskilda dagar. De flesta skolbarn från denna tid minns säkert dessa baddagar med visst nöje även om det var trångt och generande att klä av sig alla kläder inför andra. Pojkar och flickor kunde inte bada samtidigt och det var alltid med viss spänning som pojkarna försökte undersöka om flickorna hunnit klä sig eller inte. Otaliga var säkert också de försök traktens pojkar gjorde att få en förbjuden skymt av bar hud när kvinnorna disponerade bastun. Det förekom att pojkar kikade genom avloppsröret som mynnade ut i det fria. Men det gällde att passa på när inte badvattnet hälldes ut för då kunde det bli en ofrivillig dusch.

Bastun i Solrejs 1994. Sly och grönska har börjat ta över eftersom verksamheten upphört. På långsidan finns ett elmätarskåp monterat. Till skillnad från Gideåbastun har byggnaden ett fönster på södra gaveln

I början av 1940-talet byggdes nya skolan på Sollerön och detta innebar ett stort avbräck för bastun i Solrejs. Dels fick alla skolbarn då tillgång till bastu i skolans källarvåning och dels blev den öppen för allmänheten. Den gamla bastun blev inaktuell och användes bara av de mest intresserade. Bastun fick då alltmer karaktär av tvättstuga. Bond Maria Larsson blev föreståndare för tvättstugan år 1951. En särskild vattenavgift på 50 öre/dag

hade då införts. Einar Hallin övertog år 1954 ordförandeposten i föreningen och under samma år reparerades mur och eldstad. I slutet av 1950 hade föreningen ännu ett 20-tal medlemmar och en omsättning på drygt 900:-. Bokföringen reviderades utan anmärkning av revisorerna Buslars Olof Persson och Albin Andersson. Anna och Albert Stunis berättar om bastuns sista verksamma tid men de kan inte med bestämdhet säga när den definitivt slutade att användas. Ännu in på 1960-talet fördes bok över kilowattförbrukningen då bastun blivit tvättstuga för gott.

Bastubyggnaden finns alltså kvar på platsen, men växtlighet och sly har börjat ta över. Den vittnar dock om initiativrikedom och sammanhållning i gången tid. Ännu kan märkas en viss stolthet hos invånarna i Solrejs att platsen en gång stod som centrum för den kroppsliga renligheten på ön.

Karl Nilsson

Helmer Nilsson

Artikeln om Bastun i Solrejs påbörjades av Karl Nilsson under hans sista tid som redaktionsmedlem i Sool-Öen. Han hann dock inte slutföra den innan han rycktes bort. Materialet har byggts på och slutförts av Helmer Nilsson.